

G. S. proti Gruzii, rozsudek ze dne 21. 7. 2015

Stěžovatel: G. S.

Žalovaný stát: Gruzie

Číslo stížnosti: 2361/13

Datum: 21.07.2015

Článek Úmluvy: čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: dítě, navrácení dítěte, nejlepší zájem dítěte, nemajetková újma, respektování rodinného života, rodičovská odpovědnost, rodičovská péče, únos dítěte

Český právní řád: čl. 10 odst. 1, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (Haagská úmluva)
§ 81 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Významnost: 2

Autorský komentář:

Tento případ komplexně shrnuje povinnost soudů předběžně a důsledně posoudit dopady jejich rozhodnutí na psychický stav dítěte a na základě těchto zjištění o případu rozhodnout v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Navazuje tak na rozsudek velkého senátu X proti Lotyšsku, č. 27853/09, rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, a dále upřesňuje povinnosti soudů při uplatňování výjimek z povinnosti nařídit navrácení dítěte na základě čl. 13 Haagské úmluvy z roku 1980 o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí. Řízení o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podle § 478 a násl. z. ř. s. netvoří početnou skupinu případů před obecnými soudy, neboť pro řízení je příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (Městský soud v Brně v prvním stupni, Krajský soud v Brně jako soud odvolací), představuje však jednu z nejvíce komentovaných agend mezinárodního práva rodinného. Judikatura ESLP přistupuje k judikatuře signatářských soudů Haagské úmluvy z roku 1980 (dosažitelné na www.incadat.com), a jak je zřejmé z předkládaného rozhodnutí, činí tak způsobem, který nemá narušit základní zásady návratového řízení. Sem je třeba zejména řadit zásadu, že řízení o navrácení dítěte není řízením ve věci samé (tj. nerozhoduje se o poměrech dítěte jako v opatrovnickém řízení), dále zásadu rychlosti, zásadu restriktivního výkladu výjimek z navrácení dítěte, zásadu spolupráce mezi ústředními orgány a soudci atd. Je však třeba si uvědomit, že znalost judikatury ESLP k výkladu čl. 13 Haagské úmluvy z roku 1980 se neužije jen v řízení před specializovaným soudem v Brně, ale potřeba její znalosti může vyvstat v opatrovnickém řízení před kterýmkoliv obecným soudem. Je tomu tak proto, že v případech vnitrouijních únosů dítěte má tzv. poslední slovo podle čl. 11 odst. 8 Nařízení Rady (ES) č. 2203/2001 (nařízení Brusel II bis) soud, kde mělo dítě obvyklý pobyt bezprostředně před svým protiprávním přemístěním či zadržením, a je třeba posoudit důvodnost nenavrácení uneseného dítěte

do tohoto státu s odkazem na čl. 13 Haagské úmluvy z roku 1980. Česká právní úprava v § 478 a násl. z. ř. s. vychází z principu specializace soudů, možnosti vázat rozhodnutí o navrácení na poskytnutí záruk a vyloučení možnosti mimořádných opravných prostředků, aby byly vytvořeny podmínky pro urychlené rozhodnutí o navrácení dítěte, což je rovněž předmětem posouzení ESLP v předkládané věci.

(JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka se narodila v roce 1981 a v současnosti žije v Kharkivu na Ukrajině. Původně tam žila i se svým partnerem G. CH., který má dvojí občanství – ukrajinské a gruzínské. Dne 29. července 2004 se jim narodilo dítě – syn L., který měl ukrajinské občanství a byl registrován na ukrajinské adrese. V půlce roku 2005 G. CH. odešel z Ukrajiny do Ruska a L. žil i nadále s matkou a navštěvoval předškolní zařízení v Kharkivu. V letech 2005 a 2006 navštívil G. CH. svého syna L. dvakrát. V září 2006 porodila stěžovatelka G. CH. druhé dítě – dceru T., která nicméně dne 22. července 2010 po tragické nehodě umřela, když nešťastnou náhodou vypadla z okna. L. byl přítomen této tragické události a musel poté vyhledat psychologickou pomoc a navštěvovat terapii (ve formě zvířecí terapie s asistencí delfína). Dne 30. července 2010 dovolila stěžovatelka, aby G. CH. vzal poprvé jejich syna na letní prázdniny do Gruzie. Podepsala dokument, ve kterém povolila G. CH. vycestovat s L. do Gruzie a Ruska v období mezi 30. červencem 2010 a 28. únorem 2011. Stěžovatelka předpokládala, že se L. vrátí do Kharkivu do konce srpna tak, aby v září stihl nástup do základní školy, na kterou byl již přijat. Dne 13. srpna se stěžovatelka dozvěděla díky telefonickému hovoru se synem L., že se syn již na Ukrajinu nevrátí, ale zůstane v Gruzii. Dva měsíce se stěžovatelka snažila přemluvit svého bývalého partnera, aby vrátil dítě zpět na Ukrajinu, ale bezvýsledně. Pravděpodobně krátce poté G. CH. odjel do Ruska a L. zůstal v Gruzii se strýcem a dědečkem. G. CH. příležitostně navštěvoval svého syna v Gruzii. Dne 16. listopadu byla L. diagnostikována situační deprese a chlapec zahájil ambulantní léčbu. Dne 22. března 2011 Kijevský okresní soud v Kharkivu nařídil navrácení L. zpět na Ukrajinu, když soud rozhodl, že místo trvalého pobytu je u stěžovatelky. Otec G. CH. nebyl o tomto řízení informován a proti rozsudku se ani neodvolal. V říjnu 2010 stěžovatelka iniciovala návrat dítěte na Ukrajinu podle Haagské úmluvy prostřednictvím ukrajinského Ministerstva spravedlnosti. V únoru 2011 dva sociální pracovníci navštívili na žádost Městského soudu v Tbilisi nezletilého L. v bytě jeho strýce, kde L. žil společně se svými bratrance. Ze zprávy vyplynulo, že o L. se stará strýc, jelikož chlapcův otec je převážně v Rusku. Dále bylo zjištěno, že L. mluví rusky, ačkoli navštěvuje gruzínskou školu. Strýc sociálním pracovníkům vypověděl, že sestra L. umřela z důvodu matčina zanedbání dohledu a proto by bylo nebezpečné, aby s ní chlapec bydlel. Z krátkého pohovoru s L. sociální pracovníci zjistili, že je šťastný mezi strýcem a bratrance a že se na Ukrajinu vrátit nechce. Závěrem zjistili, že L. vyrůstá v přiměřených životních podmínkách a jeho základní potřeby jsou pokryty. V dubnu 2011 sociální pracovníci zprostředkovali a zúčastnili se tří setkání mezi stěžovatelkou a jejím synem. Během setkání otec naváděl chlapce, ať přestane matku objímat, to učinil dvakrát, než takové nabádání otci sociální pracovníci zakázali. V dubnu prošel chlapec psychologickým vyšetřením, ze kterého vyplynulo, že trpí nedostačeným emočním vztahem k rodičům. Bylo zjištěno, že chlapec má jasně pozitivní vztah k otci i k jeho rodině, zatímco k matce je jeho vztah dousložkový – na jednu stranu cítí lásku a vřelé pocity, na druhou stranu má obavy. Psychologovi se L. svěřil, že chce žít u otce a jeho rodiny, ale že by chtěl, aby tam žila s nimi i jeho matka. Psycholog závěrem uvedl, že chlapec je nervózní, agresivní, nedůvěřivý, vznětlivý s nízkou sebedůvěrou, což bylo zapříčiněno prodělaným psychologickým traumatem v minulosti. A zároveň i současnou komplikovanou a těžko pochopitelnou situací. Dne 16. května 2011 Městský soud v Tbilisi zamítl stěžovatelčinu žádost a uvedl, s ohledem na chlapcův věk a okolnosti případu, že v případě jeho navrácení na Ukrajinu by mu hrozila psychologická újma. Za těchto okolností by bylo nepřiměřené poslat chlapce zpět na Ukrajinu, zvláště pokud stěžovatelka neprokázala, že je schopna

zabezpečit chlapci stabilní prostředí, ve kterém by byl ochráněn od možné psychické újmy vzniklé z důvodu separace od jeho otce. Dne 27. října 2011 odvolací soud zrušil rozsudek Městského soudu v Tbilisi a uvedl, že chlapec se narodil a žil v Kharkivu a byl zvyklý na ukrajinské prostředí. Navíc podle psychologických zpráv a zpráv sociální služby chlapec trpí problémy s adaptací a nedostatečnou komunikací s rodiči. Odvolací soud dále zdůraznil, že psychologický stav chlapce se odvíjí nejen od psychického traumatu z dětství, ale také ze současné těžko pochopitelné situace. Proto shledal, že je v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo dítě vráceno zpět matce. Odvolací soud také zdůraznil, že trestní stíhání proti matce bylo zastaveno a věc smrti její dcery byla uzavřena jako nešťastná nehoda. G. CH. podal proti tomuto rozsudku odvolacího soudu dovolání, ve kterém uvedl, že byla nesprávně interpretována Haagská úmluva. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka neprokázala, že návrat chlapce do situace před únosem by byl možný bez poškození jeho zájmů. Uzavřel, že podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy je jejím hlavním účelem chránit nejlepší zájem dítěte, přičemž zde existuje důvodné ohrožení tohoto nejlepšího zájmu dítěte, a proto je třeba zde aplikovat výjimku, kdy není možné dítě navrátit zpět... (1-28)

(...)

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení čl. 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítá porušení čl. 8 Úmluvy, když gruzínské soudy odmítly nařídít návrat jejího syna na Ukrajinu. Dále si stěžuje i na nepřiměřenou délku řízení o navrácení dítěte.

1. Přijatelnost

(...)

1. Důvodnost

(...)

Podání stran

Vláda tvrdila, že prvotní vycestování L. z Ukrajiny nebylo protiprávní ve smyslu Haagské úmluvy, když stěžovatelka sama souhlasila s vycestováním L. v období mezi 30. červencem 2010 a 28. únorem 2011. Vláda dále tvrdila, že poté měl už zásah do jejího rodinného života v podobě ponechání syna v Gruzii právní základ, a to sice čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, který byl použit za účelem ochrany nejlepšího zájmu dítěte. Vláda dále, v souladu s odůvodněním prvoinstančního soudu a Nejvyššího soudu, tvrdila, že pokud by se vrátil L. na Ukrajinu, tak by mohl být vystaven psychické újmě. Vláda zdůraznila, že vnitrostátní soudy vycházely ze všech předložených důkazů, včetně dvou zpráv sociální péče ve vztahu k celkové situaci dítěte a emocionálnímu stavu, a důkazů předložených psychologem, týkajících se psychického stavu chlapce. S ohledem na tyto zprávy nabyly soudy, a následně i vláda, názoru, že v případě odloučení L. od svého otce se bude dále zhoršovat jeho psychické trauma, a proto jeho návrat nemůže být v nejlepším zájmu dítěte. Vláda v dalších vyjádřeních uvedla, že L. oznámil, že se nechce vrátit zpátky na Ukrajinu, a proto soudy došly k názoru, že by mu případný návrat přivodil další možné trauma.

Co se týče délky řízení, vláda tvrdila, že s ohledem na složitost případu není možné říci, že vnitrostátní orgány nejednaly dostatečně rychle, a dále, že zde nebylo žádné významné období nečinnosti na straně soudů. (37-39)

Stěžovatelka zpochybnila argumentaci vnitrostátních soudů, podpořených vládou před Soudem, že

zásah do jejího rodinného života byl zákonným podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy. Stěžovatelka uvedla, že soudy nikdy neprovedly důkladnou analýzu její rodinné situace, a nepodařilo se jim tak nalézt správnou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy různých osob a nejlepším zájmem dítěte. V tomto ohledu uvedla stěžovatelka následující argumentaci: za prvé, vnitrostátní soudy prostě nezohlednily skutečnost, že L. žije fakticky v Gruzii se svým strýcem a dědečkem, kteří se o něho v nepřítomnosti otce starají. Ani jeden z nich přitom nedisponuje žádným rodičovským právem k L. Za druhé, ačkoli vnitrostátní soudy nijak neposuzovaly životní podmínky dítěte na Ukrajině, tak došly k závěru, že návrat chlapce zpět na Ukrajinu by mu mohl přivodit psychickou újmu. Také přehlédly skutečnost, že stěžovatelka byla povoláním praktický psychiatr, a byla tak s to poskytnout svému synovi požadovanou lékařskou pomoc. A konečně, ve spisu není žádný přímý důkaz, že L. opravdu podstupuje nějakou psychiatrickou léčbu Gruzii. A v každém případě by L. mohl stejně absolvovat takovou nezbytnou léčbu i na Ukrajině. (40)

2. Hodnocení soudu

3. a) Obecné zásady

4. V případech Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku [(č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2010, § 131-140)] a X. proti Lotyšsku [(č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 11. 2013, § 92-108)] vyjádřil Soud řadu zásad, které vyplynuly z judikatury týkající se problematiky mezinárodních únosů dětí.

5. V oblasti mezinárodních únosů dětí musí být povinnosti uložené smluvním státům čl. 8 Úmluvy vykládány ve světle požadavků Haagské úmluvy a Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989 a příslušnými pravidly a zásadami mezinárodního práva použitelnými ve vztazích mezi smluvními stranami.

6. Rozhodující otázkou je, zda byla dodržena správná rovnováha, která musí existovat mezi protichůdnými zájmy, jež se zde střetávají - a to mezi zájmem dítěte, jeho dvou rodičů a veřejným pořádkem, a to v rámci prostoru k uvážení, který je státům poskytnut v takovýchto případech. Nicméně primárně musí být zvážen nejlepší zájem dítěte a to, že situace bránící bezodkladnému návratu dítěte musí korespondovat se specifickou koncepcí „nejlepšího zájmu dítěte“.

7. Soud zopakoval, že je zde široký souhlas - a to i v mezinárodním právu - a podpora myšlenky, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být nejlepší zájem dítěte primární. Stejná filozofie je vlastní i Haagské úmluvě, která ztotožňuje tento zájem na obnovu statu quo prostřednictvím rozhodnutí nařizujícího okamžitý návrat dítěte do jeho země obvyklého pobytu v případě jeho protiprávního únosu. Přičemž však bere v potaz, že návrat dítěte se může někdy ukázat jako nedůvodný z objektivních důvodů, které odpovídají zájmům dítěte, což vysvětluje existenci různých výjimek, a to zejména v případě vážného nebezpečí, že takový návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo jinak uvedl dítěte do nesnesitelné situace [čl. 13 odst. 1 písm. b)].

8. Zájem dítěte se skládá ze dvou částí. Na jedné straně určuje, že pouto dítěte s jeho rodinou musí být zachováno s výjimkou případů, kdy se rodina ukázala být jako obzvláště nevhodná. Z toho vyplývá, že tyto rodinné vazby mohou být přerušeny pouze ve zcela výjimečných případech a že je třeba udělat vše pro zachování osobních vztahů, a pokud je to vhodné, tak „napravit“ rodinu. Na druhé straně je také zjevně v zájmu dítěte, aby byl zajištěn jeho vývoj ve zdravém prostředí, a rodič nemůže činit podle čl. 8 Úmluvy taková opatření, která by poškodila zdraví a vývoj dítěte.

9. V žádosti o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy, která je řízením odlišným od řízení o výchově dítěte, musí být princip nejlepšího zájmu dítěte posuzován ve světle výjimek uvedených v Haagské úmluvě, kterými jsou - plynutí času (čl. 12), podmínky pro použití Haagské úmluvy [čl. 13 písm. a)], existence „vážného nebezpečí“ [čl. 13 písm. b)] a soulad těchto výjimek se základními principy vztahujícími se k ochraně lidských práv a základních svobod dožadovaného státu (čl. 20). Tato povinnost dopadá v první řadě na národní instituce a

orgány dožádaného státu, které mají, mimo jiné, výhodu přímého kontaktu s účastníky řízení. Při plnění úkolu podle čl. 8 Úmluvy požívají vnitrostátní soudy právo volného uvážení, které nicméně podléhá kontrole ze strany Soudu. Takže Soud je příslušný přezkoumat řízení vedená před vnitrostátními soudy, zvláště pak se musí ujistit, že vnitrostátní soudy aplikovaly a interpretovaly správně ustanovení Haagské úmluvy a že byla ochráněna práva Úmluvy, především pak práva vyplývající z čl. 8 Úmluvy.

10. Harmonický výklad Úmluvy a Haagské úmluvy může být docílen tím, že budou dodrženy dvě podmínky. Za prvé, podmínky, které jsou schopné založit výjimku z okamžitého návratu dítěte podle čl. 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, zvláště pokud jsou tvrzeny některou ze stran sporu, musí být řádně zohledněny dožádaným soudem. Takový soud musí vydat rozhodnutí, které je v tomto ohledu náležitě odůvodněno, takže Soud může ověřit, že tyto otázky byly efektivně prošetřeny. A za druhé, tyto podmínky musí být ohodnoceny ve světle čl. 8 Úmluvy.
11. V důsledku toho se Soud domnívá, že čl. 8 Úmluvy ukládá vnitrostátním orgánům zvláštní procesní povinnosti v tomto směru: při posuzování žádosti o navrácení dítěte musí soudy zvážit nejen vznesené tvrzení o „vážném nebezpečí“ hrozícím dítěti v případě návratu, ale musí o tom rozhodnout s ohledem na všechny okolnosti daného případu. Oboje, jak odmítnutí vzít v úvahu námitky proti návratu dítěte ve smyslu čl. 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, nebo jejich nedostatečné zdůvodnění v rozhodnutí, kterým byly tyto námitky odmítnuty, by bylo v rozporu s požadavky čl. 8 Úmluvy a současně v rozporu s cílem a účelem Haagské úmluvy. Je nezbytné řádně zvážit tvrzení uvedená v odůvodnění vnitrostátních soudů, která nejsou ani automatická, ani stereotypní, ale dostatečně podrobná s ohledem na výjimky stanovené v Haagské úmluvě, kterou je nezbytné vykládat striktním způsobem. To rovněž umožní, aby Soud, jehož úkolem není nahrazovat vnitrostátní soudy, mohl vykonávat evropský dohled, který mu byl svěřen.
12. Kromě výše uvedených zásad Soud opakovaně uvedl, aby bylo právo na rodinný život efektivní, vyžaduje se, aby budoucí vztahy mezi rodičem a dítětem byly posouzeny na základě všech relevantních úvah, a nikoliv pouhým plynutím času [viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, č. 39388/05, ze dne 6. prosince 2007, § 73; *Lipkowsky a McCormack proti Německu*, č. 26755/10 ze dne 18. ledna 2011; a *Diamante a Pelliccioni proti San Marinu (roz.)*, č. 32250/08, ze dne 27. září 2011, § 177]. Neefektivní, a zejména opožděný průběh soudního řízení může vést k porušení pozitivních povinností stanovených v čl. 8 Úmluvy (viz *Eberhard a M. proti Slovinsku*, č. 8673/05 a 9733/05, ze dne 1. prosince 2009, § 127; či *S. I. proti Slovinsku*, č. 45082/05, ze dne 13. října 2011, § 69), protože procesní zpoždění může vést k faktickému rozhodnutí o věci (viz *H. proti Spojenému království*, dne 8. července 1987, § 89, série A č. 120). Proto v případech týkajících se vztahu k dítěti mají soudy povinnost postupovat s výjimečnou pečlivostí s ohledem na riziko, že plynutí času může vést k faktickému rozhodnutí o věci. Tato povinnost, která má rozhodující vliv pro posouzení, zda byla věc slyšena v přiměřené lhůtě, je požadována čl. 6 odst. 1 Úmluvy a rovněž je součástí procesních požadavků vyplývajících z čl. 8 Úmluvy (viz, například, *Süß proti Německu*, č. 40324/98, ze dne 10. listopadu 2005, § 100; a *Strömblad proti Švédsku*, č. 3684/07, ze dne 5. dubna 2012, § 80).
13. b) Aplikace těchto principů na daný případ
14. Soud nejprve konstatuje, v souladu se závěry vnitrostátních soudů, že zatímco odjezd L. do Gruzie nebyl protiprávním aktem, jelikož s ním stěžovatelka souhlasila, tak skutečnost, že L. již nebyl navrácen zpět do místa jeho obvyklého bydliště, byla protiprávním činem ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy. Dále Soud konstatuje, že Městský soud v Tbilisi a Nejvyšší soud Gruzie, na rozdíl od odvolacího soudu v Tbilisi, se domnívaly, že návrat na Ukrajinu by chlapce vystavil psychické újmě ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy.
15. Soud souhlasí s tvrzením vlády, že zde bylo zasaženo zákonné právo žalobkyně na rodinný život, a to konkrétně podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, která vstoupila v platnost pro Gruzii dne 1. listopadu 1997, s tím, že jeho legitimním cílem je chránit nejlepší zájmy dítěte. Soud musí nicméně zhodnotit, zda tento zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, vykládaném ve světle Haagské úmluvy. Za tímto účelem Soud, v souladu s výše

uvedenými obecnými zásadami (viz body 41–49 výše), nejprve zhodnotí, zda závěr, že návrat na Ukrajinu by chlapce vystavil vážnému nebezpečí, byl dostatečně a relevantně zdůvodněn a zda byly vyhodnoceny všechny relevantní skutečnosti ve světle čl. 8 Úmluvy (viz body 47–48 výše); a za druhé zhodnotí, zda vnitrostátní soudy vyvinuly dostatečné úsilí při řízení na urychlený návrat podle Haagské úmluvy (viz bod 49 výše).

16. Soud provede hodnocení situace ve světle okolností, které existovaly v době, kdy byla přijata příslušná vnitrostátní rozhodnutí (viz X. proti Lotyšsku, citováno výše, § 109).
17. i) Důvody, pro které bylo odmítnuto navrácení dítěte
18. Hlavní argumentace v odůvodnění soudu prvního stupně i odvolacího soudu v řízení o navrácení dítěte se zaměřila na úmrtí sestry L. a následné psychické trauma, které v důsledku sestřiny smrti L. utrpěl. Proto soud prvního stupně dospěl k závěru, že s ohledem na chlapcovo psychické trauma existuje vysoká pravděpodobnost, že jeho návrat na Ukrajinu by mu způsobil fyzickou nebo psychickou újmu nebo by byl jinak vystaven nesnesitelné situaci (viz bod 20 výše). Ze stejného důvodu dospěl Nejvyšší soud k závěru, že G. Ch. předložil relevantní důkazy podporující tvrzení, že chlapec bude čelit těmto rizikům, kdyby se vrátil na Ukrajinu, zatímco stěžovatelce se nepodařilo prokázat, které výhody by přineslo navrácení chlapce do situace před únosem (viz bod 26 výše).
19. Soud souhlasí s vnitrostátními soudy, že psychické trauma, které L. utrpěl v důsledku úmrtí své sestry, bylo podstatným faktorem, který je třeba brát v úvahu při navrácení chlapce. Tato tragická událost byla opravdu skutečným důvodem, proč chlapec, se souhlasem své matky, původně odcestoval do Gruzie. Soud však není přesvědčen následným odůvodněním Nejvyššího soudu, které vede ke zjištění existence „vážného nebezpečí“ pro dítě v případě, že by se vrátilo na Ukrajinu. Takže Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí došel k závěru, že otec dostatečně prokázal rizika, kterým by L. čelil, kdyby se vrátil na Ukrajinu. Nicméně, i když soud používá obecné fráze jako „fyzická nebo duševní újma“ nebo „jinak nesnesitelné situace“ (viz odst. 25–26 výše), tak se mu již nepodařilo vysvětlit, co tato rizika přesně znamenají. Je s podivem, že otec před vnitrostátními soudy netvrdil, že stěžovatelka sama představuje pro chlapce nějakou hrozbu (viz, a contrario, X. proti Lotyšsku, uvedený výše, § 23 a 116). Ačkoli strýc L. vyjádřil své obavy před sociálními pracovníky, že kvůli nepozornosti na straně stěžovatelky zemřela sestra L. (viz bod 16 výše), je třeba připomenout, že při řízení na Ukrajině došel soud k závěru, že smrt sestry L. byla výsledkem tragické nehody (viz bod 24 výše).
20. Dále, žádný znalecký posudek ve spisu nenaznačuje, že navrácení chlapce na Ukrajinu by mohlo zhoršit chlapcovo psychické trauma (srov. Neulinger a Shuruk, § 143, a X. proti Lotyšsku, § 116, oba výše uvedené). K lítosti Soudu ani v jedné z těchto zpráv nebylo navrženo zanalyzovat možné důsledky návratu L. na Ukrajinu; tím pádem zde nebyl ani žádný průzkum možných rizik v tomto ohledu (viz Karrer proti Rumunsku, č. 16965/10, ze dne 21. února 2012, § 46; a Blaga proti Rumunsku, č. 54443/10, ze dne 1. července 2014, § 82). Zpráva psychologa pouze uvádí, že chlapec zažil psychické trauma a musel vyhledat pomoc (viz odst. 19 výše), což stěžovatelka nijak nezpochybnila. Naopak, jako někdo, kdo pochází z lékařského prostředí, sama před vnitrostátními soudy opakovala, že je ochotna poskytnout svému synovi nezbytnou psychologickou pomoc na Ukrajině.
21. Pokud jde o argument vlády, že chlapec chtěl zůstat v Gruzii a jeho návrat zpět a následné oddělení od svého otce a otcovy rodiny by mu způsobil další psychické trauma (viz odst. 37–39 výše), uvádí Soud následující: cílem Haagské úmluvy je zabránit unášejícímu rodiči získat právní uznání situace, a to díky plynutí času nebo díky de facto situaci, kterou sám jednostranně vytvořil [viz Maumousseau a Washington, § 73, a Lipkowsky a McCormack (roz.), jak je uvedeno výše]. Jelikož takto by mohl mít unášející rodič prospěch ze svého vlastního provinění. Dále, výjimky z navrácení dítěte podle Haagské úmluvy musí být vykládány striktně (viz důvodová zpráva k Haagské úmluvě, § 34, citováno v odst. 30 výše, viz také Maumousseau a Washington, citováno výše, § 73). To znamená, že újma uvedená v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy nemůže vzniknout pouze z důvodu odloučení od rodiče, který byl odpovědný za

protiprávní přemístění nebo zadržení. Toto odloučení, ačkoli je pro dítě velmi obtížné, automaticky nenaplnuje podmínku „vážného nebezpečí“ dítěte. Ve skutečnosti, jak Soud rozhodl v případě X. proti Lotyšsku, pojem „vážné nebezpečí“ nelze číst ve světle čl. 8 Úmluvy tak, že zahrnuje všechny nepříjemnosti spojené s návratem dítěte: výjimky stanovené v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy se týkají pouze situace, které jsou nad rámec toho, co dítě může rozumně snést (viz X. proti Lotyšsku, citováno výše, § 116; viz také Maumousseau, citováno výše, § 69).

22. S ohledem na výše uvedené a také s ohledem na skutečnost, že nebylo provedeno žádné odborné vyšetření v souvislosti s možnými následky na L. při odloučení od otcovy rodiny, stejně jako nebyly zhodnoceny životní podmínky pro chlapce na Ukrajině, je třeba konstatovat, že argument vlády o možné psychické újmě z důvodu odloučení L. od jeho otce a otcovy rodiny je nesprávný.
23. Zdá se tedy, že ve spisu nebyl žádný přímý a přesvědčivý důkaz svědčící o údajném „vážném nebezpečí“ hrozící dítěti v případě jeho návratu na Ukrajinu. Za těchto okolností není zcela jasné, z jakých konkrétních důvodů došly vnitrostátní soudy k závěru, že zde existuje vážné nebezpečí, a to buď ve formě psychické, nebo fyzické újmy nebo o nesnesitelné situaci hrozící chlapci při jeho návratu na Ukrajinu (srov. Maumousseau a Washington, uvedený výše, § 63 a 74).
24. Pokud jde o posouzení argumentace vnitrostátních soudů ve světle čl. 8 Úmluvy, Soud připomíná, že Nejvyšší soud opomenul, při svém poukazu na psychologické a sociální zprávy týkající se údajné újmy, které by chlapec údajně čelil po svém návratu na Ukrajinu do situace před únosem, rizika, kterým chlapec, podle týchž samých zpráv, čelí v případě svého pobytu v Gruzii. Zvláště pak podle lékařské zprávy ze dne 12. ledna 2011 byl L. diagnostikován se situačními depresemi (viz bod 12 výše). Dále, sociální pracovníci ve své zprávě ze dne 12. dubna 2011 výslovně uvedli, že chlapec trpí nedostatkem vztahu s rodiči (viz odst. 17 výše). Psycholog šel ještě dále a upozornil ve svém závěru ze dne 3. května 2011, že spolu s problémem nedostatečného vztahu s rodiči trpěl L. i psychologickým traumatem z důvodu „aktuálně komplikované a těžce srozumitelné situace“ (viz odst. 19 výše). Nejvyšší soud potvrdil problém nedostatečného vztahu L. s rodiči (viz odst. 26 výše). Při určování nejlepšího zájmu dítěte už však Nejvyšší soud nevěnoval žádnou pozornost výše uvedeným závěrům. Takový přístup lze jen těžko skloubit s požadavkem pečlivého posouzení situace dítěte zakotvené v Haagské úmluvě, jakož i v čl. 8 Úmluvy (viz Karrer, výše uvedený rozsudek, § 46-48; a Ilker Ensar Uyanik proti Turecku, č. 60328/09, ze dne 3. května 2012, § 61-6).
25. Zde Soud rovněž konstatuje, že je nezbytné vyjádřit se i k dalšímu argumentu vlády, podle kterého bylo bydliště G. Ch. irelevantní v řízení o navrácení dítěte (viz bod 39 výše). Soud v této souvislosti připomíná, že ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že nejlepší zájem dítěte má být prvořadým hlediskem ve všech rozhodnutích týkajících se dětí (viz X. proti Lotyšsku, uvedený výše, § 96, viz také Generální komentář č. 14, bod 33 výše). V daném případě řízení o navrácení dítěte de facto vyústilo v to, že L. je v Gruzii u svého strýce a dědečka. Vnitrostátní soudy raději jednoduše ignorovaly skutečnost, že otec chlapce v zásadě žije v Rusku a že to byla především otcova rodina, která se o chlapce starala. Ani strýc, ani dědeček přitom neměli ve vztahu k L. žádná rodičovská práva.
26. Soud je toho názoru, že taková situace – udržování dítěte, které strávilo prvních šest let svého života na Ukrajině se svou matkou, v Gruzii v nepřítomnosti obou svých rodičů – samo o sobě vyvolává otázky, zda je takový přístup v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte (viz v tomto ohledu body 32-33 výše). Vskutku, právo rodičů a dětí na vzájemné užití si přítomnosti toho druhého představuje základní prvek rodinného života a je chráněno čl. 8 Úmluvy (viz Monory proti Rumunsku a Maďarsku, č. 71099/01, ze dne 5. dubna 2005, § 70; Iosub Caras proti Rumunsku, č. 7198/04, ze dne 27. července 2006, § 28-29; či Karrer, uvedený výše, § 37). Dokonce, i když není toto právo přímo rozhodující v řízení o navrácení dítěte, jak tvrdí vláda, tak by tento faktor neměl být jednoduše ignorován vnitrostátními soudy, které zdánlivě

rozhodovaly v nejlepším zájmu dítěte.

27. Ve zkratce se Soud domnívá, že výše zjištěné nedostatky ve znalecké zprávě a v dalších důkazech nemohly vést v daném případě k relevantnímu a dostatečnému odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu. Kromě toho odůvodnění nemohlo správně zhodnotit nejlepší zájem L., a to s ohledem na zvláštní okolnosti tohoto případu (viz body 59-61 výše), a nastavit tak spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy obou stran.
28. ii) Rychlost řízení
29. Články 2 a 11 Haagské úmluvy (viz bod 29 výše) vyžadují, aby dotčené soudní nebo správní orgány jednaly rychle s cílem zajistit návrat dětí, a jakákoliv nečinnost přesahující 6 týdnů může vést k tomu, aby bylo požadováno vysvětlení (viz odst. 30-31 výše). V daném případě stěžovatelka předložila žádost o navrácení svého syna v říjnu 2010. Vnitrostátní soudní řízení bylo zahájeno dne 2. prosince 2010 a bylo uzavřeno konečným rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 2012. Šestitýdenní lhůta uvedená v čl. 11 Haagské úmluvy, která se vztahuje jak na řízení soudu prvního stupně, tak na odvolací řízení, není lhůtou povinnou (viz odst. 30-31 výše). Soud se stále domnívá, že celková délka tohoto řízení - v celkové délce cca 90 týdnů, vyvolává otázky, zda byla dodržena pozitivní povinnost ze strany státu jednat okamžitě v případě řízení podle Haagské úmluvy (viz Iosub Caras, § 38-39, a Karrer, § 54, a to jak výše uvedeno, či viz také M. A. proti Rakousku, č. 4097/13, ze dne 15. ledna 2015, § 128).
30. Vláda tvrdila, že účast psychologa a sociálního pracovníka v řízení může vysvětlovat jeho délku. Soud může přijmout tento argument v části týkající se délky soudního řízení v prvním stupni. Nicméně problém nastává v délce řízení u opravného prostředku, které trvalo asi čtyři měsíce a neobsahovalo žádné zkoumání nových důkazů. Avšak největším problémem pro Soud je zpoždění ve fázi před dovolacím soudem. V projednávané věci trvalo řízení před Nejvyšším soudem téměř devět měsíců. Přitom stojí za pozornost, že Nejvyšší soud nenařídil ve věci ani ústní jednání (viz bod 25 výše). Žádní svědci tak nebyli slyšeni před Nejvyšším soudem, nebyl předložen a přezkoumán žádný nový důkaz nebo ustanoven nový znalec. Za takových okolností takto dlouhý stav nečinnosti vyvolává pochybnosti. Vláda ani neposkytla žádné vysvětlení, proč byl Nejvyšší soud nečinný tak dlouhou dobu.
31. V tomto ohledu Soud také podotýká, že čl. 351 odst. 14 bod 1 občanského soudního řádu, který byl již účinný v době průběhu odvolacího a dovolacího řízení, předpokládá, že soudy rozhodnou o žádosti o navrácení dítěte do 6 týdnů (viz bod 34 výše). Odvolací soud v Tbilisi a Nejvyšší soud v daném případě nevzaly v potaz příslušnou lhůtu, nepoužily co nejvíce zrychlený postup tak, jak je požadováno (viz čl. 2 a 11 Haagské úmluvy v odst. 29 výše, a důvodová zpráva k němu v bodě 30-31 výše), a nedokázaly zareagovat na naléhavost situace (viz Adžic proti Chorvatsku, č. 22643/14, ze dne 12. března 2015, § 97-98).
32. Proto je třeba konstatovat, že vnitrostátní soudy nejednaly s požadovanou pečlivostí a nedokázaly řešit tento případ co nejrychlejším způsobem.

iii) Závěr

67. S ohledem na vše výše uvedené se Soud domnívá, že stěžovatelka utrpěla nepřiměřený zásah do práva na respektování rodinného života s tím, že vnitrostátní soudy v rámci rozhodovacího procesu podle Haagské úmluvy nedodržely procedurální a pozitivní požadavky vyplývající z čl. 8 Úmluvy. Došlo tedy k porušení čl. 8 Úmluvy.

(...)

1. K použití čl. 41 Úmluvy

Stěžovatelce byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 8 000 € a náhrada nákladů řízení ve výši 300 €. (60-72)

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(...)

(Zpracoval JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Magdaléna Šedivá, LL.M.)